

Televizijski in radijski in časopisni. Politični. Gospodarski. Vidite, o iskanju človeka bi se morala pogovarjati, a tudi o tem, da vsakdo izmed nas nosi sam svojo martro, pa ni nikogar, ki bi mu pomagal, ki bi nam pomagal.

Razen umetnika. Se pravi njegovega dela . . .

Edo
Torkar

Ime mi je Brigita

Ime mi je Brigita. Pišem se Soklič. Včeraj, 13. marca 1979., leta sem bila stara trideset let. Nisem poročena in otrok nimam. Živim z mamó v drugem nadstropju starega železničarskega bloka v Mostah, v uličici, ki so jo poimenovali po nekem nesrečnem slovenskem umetniku, ki je veliko pil in mlad umrl, v neki Ljubljani, v neki pusti provinci Sloveniji na koncu sveta. Eno tistih nepomembnih bitij sem, ki jih dan

na dan videte na avtobusnih postajališčih, pred poštnimi in bančnimi okenci, ali pa jih še opazite ne, v nakupovalni vročici tavate od štacune do štacune. Njihova imena ne povejo nič, njihovi glasovi ne sežejo daleč, njihovih besed ne beležijo magnetofonski trakovi, njihova mnenja ne zbuja plemik v sredstvih javnega obveščanja, njihova prepričanja so zamolčana. Njihova življenja so pusta in nezanimiva, in če si zamišljam sebe kot junakinjo romana, potem bi bil ta roman prav gotovo tako dolgočasen, da ga živa duša ne bi hotela brati.

Tako je to z menoj: nič posebnega. Nisem ne lepa in ne pametna, in svojih srčnih bolečin ne prelivam ne v stihe ne v prozo. — V solze že kdaj, ne rečem, pa tudi zakolnem, če je treba. In treba je! Zadnje mesce, pa sploh jebenti! To leto se je že začelo nesrečno in bog ne daj, da bi se tako tudi končalo. Januarja nam je umrl oče, februarja sva z mamó zvedeli, da ne bova dobili novega stanovanja, za katerega smo že leta živeli in si pritrgovali od ust, no zdaj pa še ta nesreča — dočkala sem trideset let. »Uh, kaj se pa kisate,« mi je zadnjič oponesla šefinja v službi, »jaz sem v vaših letih šele prav živeti začela.« Če jih imaš že petdeset, se ti mogoče res tako zdi; — ampak, če si jih imel še včeraj dvajset in nekaj čez, gledaš drugače na vse skupaj. Denimo takole: ko prideš v trideseta leta, greš morda še zmeraj navzgor — a že čutiš, kako ti polagoma pohaja sapa, kako se ti vrh, za katerega se ti je nekoč zdelo, da ga imaš na dosegu roke,

bolj in bolj oddaljuje, in med potjo srečuješ zmeraj več tistih, ki se omagani umikajo, še preden so kaj dosegli. In slejkoprej pride ura, ko se zaveš, da greš navzdol tudi ti. Tisti, ki šele začenjajo, kot si nekoč začenjal ti, tisti, ki v zagonu svojih mladih sil preskakujejo ovire, kot da bi jim bile noge operotene, te sprašujejo: »Kako je na vrhu?« — ti pa molčiš in gledaš v tla, saj vrha še videl nisi, kaj šele, da bi na njem stal.

* * *

Tretji mesec že mineva, odkar mi je umrl oče, meni pa se zdi, da je bilo včeraj. In ko je danes mama prinesla iz mesnice posebno lep kos govejega mesa, mi je ušlo: »Dobro ga skuhaj, saj veš da ata ne more gristi.« Mama me je osuplo pogledala, jaz pa sem se še tisti hip udarila po čelu, ko sem se zavedela, kaj sem bleknila. In potem sva si padli v objem in se skupaj zjokali.

Mojbog, kako čas hiti! Sedeminsedemdeset jih je dočakal, moj rajniki oče. In moja mama, to večno dekle, zmeraj na robu razigranosti in solza, ki ji ne leta ne neveselo življenje niso mogli pregnati rdečice z lic in spogledljivega bleska iz oči (eden mojih prvih otroških spominov na očeta in mamó seže v tisti večer, ko sta se vrnila domov z neke veselice in je potem oče v postelji očital mami, da je preveč pila in da se je preveč stiskala k svojim soplesalcem) — še ona jih ima zdaj že petinšestdeset. »Čez pet let jih bom imela sedemdeset,« je zadnjič potožila, »in potem res ne bom več mlada.« In še to je rekla (zamišljeno zroč v svoje zgarane roke pred seboj na kolenih): »Glej, še včeraj, se mi zdi, sem jih imela štirideset. Štideset let, tri negodne otroke in kup dela z njimi — pa moža, ki je bil železničar in je bil vse sobote in nedelje po dvanajst ur na šihitu, po šihitu pa je prihajal pijan domov in razbijal pohištvo po stanovanju, če mu kaj ni bilo prav; — in prav mu nikoli nič ni bilo. Potem greš spat, in ko se zjutraj zbudiš, imaš petinšestdeset let, odrasle otroke in mrtvega moža. In ko se pogledaš v ogledalo, te postane strah: star si in siv in za nobeno rabo več na tem svetu.«

* * *

Ime mi je Brigita. Pišem se Soklič. Visoka sem 169 cm, tehtam 61 kg. Prsi imam še kar, rit tudi, noge pa tako — na desetine žensk vidim vsak dan, ki imajo boljše. Menstruacije imam redne, drugače pa se z zdravjem ne morem pohvaliti. Slabe živce imam, tudi ledvice mi nagajajo, pa vidim tudi ne več tako dobro kot včasih. Nič več ni tako kot včasih. — In kaj šele bo?

Včeraj me ni bilo v službo. Šefinji sem telefonirala, naj mi piše en dan dopusta, potem pa sem kupila buteljko barbere, se zaprla v stanovanje (mame ni bilo, ker je šla k sosedovim varovat otroke), dala na gramofon Raya Charlesa — in se zjokala. Mojbog, trideset let sem stara in tako malo sem imela od mladosti. Hotela sem se napiti, pa se mi je že po drugem kozarcu uprl želodec, tako da sem izbruhala še tisto, kar je že bilo

v njem. »S tabo je konec, punca,« sem si rekla, »niti upijaniti se ne moreš več.«

Nimam otrok, nimam moža, še ljubimca že dolgo ne več nobenega. Še malo, pa se mi bo spet zarasla deviška kožica, ha ha! Ko sem jih imela štiriindvajset, mi je prvič zaglodal črviček v prsih: kaj če bom ostala sama. Pri sedemindvajsetih sem si rekla: če si do tridesetega ne bom našla moža, bom šla in skočila v Ljubljano. Tudi če bo grd z mano, tudi če me bo pretepal, bom vsaj vedela, da ga imam, sem si govorila. No, včeraj sem dopolnila trideset let, moža pa še zmeraj nimam. Zadnjič sem po televiziji gledala reportažo z neke hribovske vasi, v kateri so se kmečki fantje pritoževali, da ne morejo dobiti deklet, ki bi se bile pripravljene primožiti na kmetijo. Punca, to je pa nekaj zate, sem si rekla. Saj si na kmetih gor zrasla in si navajena delati. Takoj naslednje jutro sem poslala ženitno ponudbo v Nedeljskega in v Kmečki glas; petnajst odgovorov sem dobila, še slike so mi poslali nekateri, pa koliko zemlje imajo, so mi pisali, pa koliko kmetijske mehanizacije — da pa bi se s katerim zgovorila za sestanek, mi je zmanjkalo korajže. Zmeraj je tako z mano: želim si, sanjam — ko pa bi se bilo treba odločiti, ko pa bi bilo treba v roke pljuniti in kaj storiti, me zgrabi malodušje. Že vem, kako bo z mano: ostala bom zagrenjena stara devica, še naprej bom požirala pisarniški prah v službi, privoščljivo se bom naslajala nad zakonskimi in starševskimi težavami svojih poročenih kolegic, doma pa si bom pripravljala kosilo za eno osebo, čepela bom pred televizorjem in objokavala nesrečne usode junakinj sentimentalnih limonad, pletla puloverje ... Pletla? Za koga?

Pravzaprav pa problem ni v tem, da se ne bi mogla poročiti. Problem je v tem, da nimam nikogar dovolj rada, da bi se brez obotavljanja odločila zanj ... Samo enkrat v življenju sem bila zares zaljubljena — koliko deževnih jeseni je že minilo od tistega razkošnega poletja! Petnajst let mi je bilo takrat ... Živela sem naprej, ga počasi prebolela ... In tako. A zaljubila se nisem v nikogar več. Kdaj pa kdaj mi je bil kdo všeč, kdaj pa kdaj sem šla s kom v posteljo, če je že tako nanoslo, kdaj pa kdaj se mi je zazdelo, da bi mogoče tudi lahko s kom živela ... A zmeraj se je vse podrlo, še preden se je prav začelo. In počasi mi niti do seksa ni bilo nič več. Na začetku ja — božanje, poljubljanje ... — pa tudi potem še nekaj časa. Ampak potem na koncu ... ko se tisto izcedi vate, tisti krči, sopenje, znoj, sluz ... Najbrž sem frigidna, najbrž bi morala na obisk k psihiatru, takole, kakšno dopoldne, ko imam popoldne službo. Mogoče sem res frigidna, mogoče pa tudi ne. Če bi imela koga zelo rada, če bi bil zelo nežen z mano, zelo potrpežljiv in prizanesljiv ... če bi imel tudi on mene rad, če bi se mu zdelo vredno potruditi se z mano ... No, saj ne mislim, da bi moralo biti vse natanko tako kot v Ljubimcu Lady Chatterley ali kje že, ampak ...

Ah, nehaj, punca, to so sanjarije, same prazne sanjarije ... Taki, ki bi si jih jaz želela, sploh ne živijo, ali pa živijo samo v romanih, ali pa so že vsi oddani. Name se zadnje čase lepijo še zlikani in napomadani štiridesetletniki, malce zdolgočaseni in malce perverzni — pa poročeni,

seveda. Taki suhorigiteži, ki imajo že poln kufer svojih malomeščanskih bab in bi se hoteli malce pokratkočasiti z mano, ker se jim zdim nedostopna, vihrava in skrivnostna. A vendar — nihče od teh gospodov si ne bi želel drugačnega, bolj svobodnega življenja. Vse premalo pameti imajo v glavi, vse premalo domišljije in vse premalo ognja v žilah, da bi naredili vsaj kakšno drobno izboljšavo na tem zajebanem svetu. Samo spraznili bi se, samo za ocvirek bi me hoteli na njihovo neokusno zakonsko polento. — »Veste, knjiga je moja edina prijateljica,« mi je zadnjič v Delavski knjižnici zagostolel take sorte ptiček — in mi zraven prav nesramno buljil v prsi. — Za pokozlat!

* * *

Ime mi je Brigita. Pišem se Soklič. Trideset let sem stara, bolna, osamljena in vsega naveličana. Ena strast, ena ljubezen pa še gori v meni sredi te gluhe slovenske noči mojega življenja — ljubezen do planin. Trinajst pomladi sem štela, ko me je oče prvič vzel s sabo na Grintavec — on jih je imel že takrat čez šestdeset. Pa kako je hodil, kakšne korake je delal! Zdel se mi je podoben staremu, trdoživemu gamsu, ki se mu proži kamenje izpod parkljev, ko dirja čez melišča. Nikoli ne bom pozabila tiste nedelje. V Kamniški Bistrici je že vse žehetelo od poletne vročine, zgoraj na Kokrškem sedlu pa so se še belile zaplate snega in mrzel veter je rezal do kosti. Pa sva kljub temu prišla do vrha in se še do večera vrnila v koč. Prav na vrhu Grintavca si je oče po pobalinsko potisnil klobuk na oči in zavriskal, da je mogočno odmevalo od skal in prepadov. Nebo se mi je zdelo tako blizu, da bi se ga lahko dotaknila z roko in vsenaokrog so se bleščali od sonca obsijani vrhovi Kamniških Alp: Kalški greben, Kočna, Skuta, Baba. Sonce sâmo pa je obsedelo prav na vrhu Storžiča, podobno velikanskemu ognjenem zmaju, ki ga zaluščajo moči. Gozdovi spodaj pa so zmeraj bolj temneli in travniki na dnu Suhega dola so se že zagrinjali v večerne sence. Oče mi je pokazal vsak hribček v okolici, za vsak zaselek, za vsak greben, za vsako grapo je vedel, kako se imenuje. In vsa ta imena so zvenela v mojih ušesih kot imena skrivnostnih pravljličnih bitij, ki jih je moj oče posebej zame drugo za drugim prebujal iz sna; z glasom, z mehкими kretanjami rok, ki so risale črte na obzorje. Še posebej me je očarala Košuta — kot ime in kot gora; njen dolgi, vitki hrbet, ves izgubljen v sinjem čadu, mi tudi ob osemkratni povečavi očetovega lovskega daljnogleda ni razkril skrivnosti, ki ji jo je pripisovala moja domišljija. In ta skrivnost ne bi smela biti nič drugega kot mojim trinajstim letom primeren gorski vitez, ki se zna mečevati prav tako dobro kot poljubljati in je zvest do groba. Nič čudnega, v tistem času sem namreč vneto prebirala Robina Hooda in Ivanhoea... »Ata, kdaj bova šla na Košuto?« sem rekla. Oče se je zamislil nad mojim vprašanjem in se popraskal za ušesom. »Hm, daleč je, predaleč — in nobene kočice ni na njej. Vsaj dva dni bi potrebovala, da bi jo prehodila od enega konca do drugega, vmes pa bi morala prenočevati — na prostem, pod milim nebom... Ampak jaz sem že prestar za take avanture, ti pa še premlada...«

Očeta je še tisto jesen zbil avto; tri tedne je ležal v bolnici, potem pa se je še celo zimo z berglami prekladal po hiši in stresal jezo nad mamo, kot da bi bila ona kriva, da ne more več v gostilno in na jago. Do poletja se je sicer za silo pozdravil, tudi na jago je še kdaj šel, a tak kot prej ni bil nikoli več. Stare kosti se pač nerade celijo.

In tako nikoli nisem šla na Košuto. Ne sama, ne z očetom in ne s komerkoli drugim.

* * *

In tudi ne s Fricem — s tem slavnim alpinistom in gorskim reševalcem, ki je nekoč davno plezal celo na Matterhornu in je njegovo junaštvo zabeležil osrednji slovenski dnevnik DELO v rubriki »Alpinistične novice«. Oh, Fric — ta pokora! Bolj ko se ga oteparam, bolj lazi za mano. Lani za Silvestrovo sva se spoznala na Komni in že prvi večer je eno uro porabil za razlago o tem, kako deluje hidravlična stiskalnica. No, na začetku sem mu to njegovo klepetavost celo spregledovala: petintrideset let je star, neoženjen, strojni inženir v Litostroju, avto ima in dobro zasluži. In kar se mi je zdelo najvažnejše: bil je zaljubljen v hribe, tako kot jaz. A kmalu se je izkazalo, da je bolj kot v hribe zaljubljen v hribovske gostilne; da mu bolj kot oster planinski zrak denejo alkoholni hlapi in cigaretni dim; da mu bolj kot prepadne stene ugaja udoben stol pod ritjo in šilce močnega pred seboj na mizi, pa šah, pa karte, pa neskončni pogovori o ničemer. Ne vem, kakšen je bil prej — ko pa sem ga spoznala jaz, je imel Fric za seboj že nekaj mesecev terapije pri dr. Ruglju v Škofljici in vsi njegovi alpinistični podvigi so se omejevali samo še na govorjenje o njih. In ko sem zvedela, da še zmeraj stanuje pri mami in celo v isti sobi s svojim mlajšim bratom in da pri svoji milijonski plači nima niti dinarja prihranjenega, sem lahko sliko, ki sem si jo ustvarila o njem, samo še uokvirila. »Lahko tebi, ki imaš milijone v banki,« mi je nekoč oponesel. Užaljena sem bila. Kaj pa on ve, kako sem prišla do njih! Kaj pa on ve, da si zadnjih pet let še pošteno jesti nisem upala, da v tem času nisem bila niti enkrat na morju, da sem včasih cele noči pretipkovala diplomske naloge, da bi si zraven plače prislužila še kakšen dinar in da sem v mislih vse te dinarje sproti spreminjala v gradbeni material; toliko in toliko denarja — toliko in toliko opek, toliko in toliko vreč cementa, toliko in toliko betonskega železa. Še oče in mati nista toliko trpela, ko smo se morali izseliti iz Šentpavla, kot sem trpela jaz. Šestnajst let mi je bilo, pa sem mešala malto kot kak dedec. Med poletnimi počitnicami sem bila od zore do mraka na gradbišču, še nedelj se mi je zdelo škoda za lenarjenje. Druge smrklje mojih let so se pretegovale na jadranskih plažah in se dobivale s frajerji, jaz pa sem imela vsak večer v laseh kilogram cementnega prahu in krvavi žulji so se mi delali na rokah od lopate in cele poletje sem hodila naokrog v očetovem delovnem pajacu in pošvedranih borovo copatah. Toliko veselja smo imeli s to hišo, potem pa nam je zaradi hudobnega sosedu, ki ni dovolil, da bi čez njegov svet speljali vodovod,

vse šlo v nič . . . Jokala sem, ko smo se selili v Ljubljano. Po nekaj mesecih so se vsi že nekako sprijaznili z usodo, jaz pa se nisem mogla. Kar otrpnila sem, kot muha čez zimo, še smejati sem se odvadila, in kadar sem le utegnila, sem jo pobrisala k teti Štefi na Bizeljsko, tam sem vsaj dihala lahko. Tam je dišalo po senu in koprivah, tam je zorelo sadje na drevju in vino je zorelo v sodih. Tam sem nabirala robidnice in s slamico srkala divji čmrljev med iz satovja. Štefi sem pomagala molsti, gnoj sem kidala, pa tudi konja sem zapregla, če je bilo treba, in z mopedom sem divjala po vasi kot kak dirkač . . . Ko zdaj včasih brskam po svojih starih fotografijah, se mi kar milo stori: čeden deklič sem bila pri šestnajstih, prav zares čeden. Lase sem imela prav tako košate in divje kot zdaj, samo da so bili bolj voljni in da se mi niso cepili. In v svet sem gledala zaupljivo in nedolžno kot devica Marija z oltarčka. Pa ne, devica takrat nisem bila več in skrivaj sem potočila že marsikatero solzo zaradi moškega, ki me je razdevičil, pa me potem ni hotel več imeti rad. A pri šestnajstih ti solze še ne dolbejo brazd v lica in ne puščajo kalnih usedlin v očeh.

Pa ne bom zdaj govorila o tem, ni vredno in že tako daleč je. Let ne moreš prodati, mladosti ne moreš kupiti. Še zmeraj mi je ime Brigita in še zmeraj se pišem Soklič, to pa je najbrž tudi vse, kar je ostalo od tega, kar sem nekoč bila. In ta neumna želja, da bi nekoč vendarle spet imela svojo hišo na deželi, tako kot smo jo pred leti skorajda že imeli. Nič ne bi pomišljala, še enkrat bi zavihala rokave in pljunila v roke, pa četudi bi jo morala sama spraviti pod streho. In kot kaže, mi kaj drugega niti ne bo ostalo.

Ponoči, ko ne morem spati in poslušam hrup težkih tovornjakov s ceste, si v temi velikokrat vrtim diapozitive svojega prihodnjega srečnega življenja na deželi: jaz, moja mama in hišica na robu gozda. Nekaj putk v kurniku, petelinček na gnoju, pes v uti, nekaj sadnih dreves okoli hiše, nekaj gredic solate in peteršilja, nekaj preklic stročjega fižola . . . Kaj sploh še manjka tej sliki, da bi bila popolna? Fric prav gotovo ne. Ta bi ležal v senci in sukal brke in se odpočival na mojih žuljih . . . — »Ha, tebi je lahko, ko pa imaš milijone v banki!« . . . — Ko bi dal ves denar na kup, ki ga je v življenju zapil in zakvartal, bi si lahko postavil graščino, ne samo hišo. Tako pa se raje še zmeraj drži mamice za krilo in čaka, da se bo bogato oženil in še naprej brez truda užival življenje, kot ga je doslej: da se bo prekobilil iz enega toplega naročja v drugo in veselo dremuckal naprej . . . Oh, Fric! Pošilja mi cmerava pisma, v katerih se mi goreče zaklinja, da bo nehal piti, v isti sapi pa mi zatrjuje, da bom jaz kriva, če ga bojo v fabriki spet poslali v Škofljico, popoldne me z avtom čaka pred podjetjem, da bi me peljal domov, venomer me vabi na pizze in čevapčiče, ko pa sem mu zadnjič rekla, če bi šel z mano na plezarijo v Frdamane police, ki jih menda pozna kot svoj žep, se je začel izgovarjati na svoj revmatizem, na slabo vreme in nevarnost plazov.

Samo enkrat sem mu dala priložnost, da bi me imel, bilo je tisti prvi večer, ko sva se spoznala na Komni in sem se slepila, da bo mogoče še

kaj nastalo iz vsega tega, pa je bil revež ob dveh zjutraj, ko sva se spravljala spat, že tako nalit, da ni bil za nobeno rabo več. Kot snop je padel na pograd in vse pokozljal po tleh. Potem se je prevalil na hrbet in zaspal, jaz pa sem sredi noči iskala po koči vedro in cunjo in čistila za njim. Zjutraj pa ga še sram ni bilo nič, stokal je, da ga boli glava in da naj mu za božjo voljo že prinesem čaja iz kuhinje. In namesto da bi se odpravila s smučmi na Vogel, kot sva se bila zmenila, sva vse dopoldne prečepela v koči in gledala mednarodno novoletno sranje po televiziji . . . Fric je na vso moč užival in čudno se mu je zdelo, kako to, da ne uživam tudi jaz. Po kosilu sem pobrala šila in kopita in jo po bližnjici mahnila v Bohinj, jezna na Frica, nase in na ves svet; od srca mi je bilo žal, da nisem ostala doma pri mami, ali pa da nisem šla k očetovim na Bizeljsko, kamor so me tudi vabili. Vsaj dedce bi imela okrog sebe, ne pa Frica in podobne zmehčane tiče.

Hvala bogu, s Fricem sem opravila, sem se že veselila, ko sem se drsala skozi zasneženi gozd proti Bohinju. A moje veselje je bilo prezgodnje. Že koj prvi dan po praznikih se je oglasil po telefonu samo toliko, da vidi, kje delam. Naslednji dan je prišel kar osebno in me povabil čez cesto na kavico. »Kaj si nor, med službo?« sem ga nadrla. »No, pa po službi,« je trmoglavil. Nič rada nisem šla, pa kaj sem hotela, noben izgovor mi ni prišel ob pravem času na misel. Fric je bil živčen, preveč sladkorja si je natresel v kavo in potem je toliko časa mešal z žličko, da se je kava ohladila. Nazadnje je le izjecljal, kar je nameraval: da sem mu všeč, da naj mu oprostim za tisto na Komni, da naj ostaneva prijatelja . . .

»Prijatelja pa lahko ostaneva,« sem rekla, »to naju prav gotovo ne bo veliko stalo.« — »Ampak jaz bi rad, da bi bila zares prijatelja, prava prijatelja . . .« — »Kako to misliš?« Mokro me je pogledal: »Tako. Saj veš . . .« — »Žal mi je,« sem rekla, »takih zvez pa jaz ne vzdržujem, se ne obnesejo . . .« — »Kako to? Vsa kdo potrebuje prijatelje, človek ne more živeti sam na svetu.« — Nisem si mogla pomagati, na glas sem zazelahala, in še roke si nisem dala na usta. »Vidim, da te dolgočasim,« je rekel Fric. »Že od vsega začetka,« sem priznala. »Hvala,« je rekel. In šel.

»Ali se nič ne misliš poročiti?« me je vprašal ob neki drugi priložnosti. »Kdo bi me pa hotel?« sem rekla, ko sem zajela sapo, saj stari devici res ne moreš postaviti bolj netaktnega vprašanja. »Koliko pa si pravzaprav stara?« je še naprej vrtal vame. »Preveč,« sem rekla. »Kako preveč?« — »Po letih — pa tudi drugače.« — »Kako drugače?« — »Po letih toliko, po slabih izkušnjah, ki sem si jih nabrala v življenju, pa še enkrat toliko.«

Nekega lepega dne se je naslikal kar pri nas doma. Ko sem prišla iz službe, ga je mama ravno pitala s pecivom in se kar topila od ustrežljivosti. »Gospod te je prišel iskat za v kino,« je rekla. »To je Fric, kakšen gospod neki. V kino pa ne grem, na smrt sem izmučena.«

»Pri tvojih letih bi bila lahko vesela, če sploh še kdo pride,« mi je oponesla mama, ko sem nekoč Frica v njeni navzočnosti spet prav neprijazno nagnala iz hiše. »Inženir je, avto ima, kaj pa sploh še hočeš?« — »Če

bi bil zares taka tombola, kot ti praviš, bi si že kakšno boljšo izbral in se ne bi lepil name. Jaz prav gotovo nisem edina, ki se ji je ponujal.« — »Delaj, kar hočeš, samo zavedaj se, da nimaš več dvajset let, pa tudi petindvajset ne več!« Mami se je glas tresel, ko je to govorila, potem pa so se ji ulile solze, pritisnila si je robec na oči in odhlipala iz sobe.

Zalostna sem bila zaradi mame, pa tudi jezna hkrati. Kaj ni dovolj, da si že jaz ves čas oponašam svoja zarjavela leta, zdaj naj bi mi jih pa še drugi. Pa kaj potlej, če jih imam že toliko. Ali naj se zdaj zaradi tega dam polizati kar vsakemu ščenetu, ki se pritepe mimo?

Kaj potlej, če bom ostala sama. In če ne bom imela svojih otrok, sem še zmeraj lahko prijazna s tujimi. In brcala bom kamenčke po cesti, če mi bo ravno prišlo na misel. In če me bojo žulili salonarji, se bom sezula in bom hodila bosa. Šla bom na Šišensko polje in si natrgala rož — ivanjščic in spominčic. In če mi bo vroče, si bom spodrecala krilo in zabredla v Glinščico. Še naprej bom hodila v hribe in skušala bom biti malo bolj prijazna do mame. Stara postaja in čudaška in občutljiva kakor majhen otrok. Kar pa se tiče moških — naj se zgodi božja volja: če bo prišel pravi, naj pride, če pa ne, pa tudi prav . . . Otroka si še zmeraj lahko privoščim, če si ga bom že ravno zaželela, za zakon pa najbrž res nisem. Vsaka roba pač ne gre v promet.

V tem zrelem, že prezrelem telesu tridesetletne ženske je nekdo, ki razmišlja kot starka in se obnaša kot pubertetnica. Čudno je to moje telo: odziva se planinskim vetrovom in morskim valovom, ob dotiku moških rok pa postaja hladno in kamnito. Enkrat samkrat se je zares odprlo to telo, enkrat samkrat so se razcvetela moja usta ob dotiku tujih ust — kdaj je že bilo to! Ene same moške oči so ga smele gledati, to telo — potem pa sem zmeraj zapirala polkna in ugašala luč. Če se ima že zgoditi, naj se zgodi v temi, sem si govorila, ko so me moški vodili v svoja stanovanja. Medtem ko sem igrala strastno žensko in prestrezala naskoke njihovih stegen in zabadala nohte v njihove hrbte, so se za mojimi zaprtimi očmi razprostirali razcveteni pomladni travniki, bistri studenčki so žuboreli med kamni in spet sem bila deklica z belimi dokolenkami in pentljo v laseh, ki je pravkar prišla od nedeljske maše in od cerkvenega hladu obledela lica željno nastavlja majskega soncu, v sinjih očeh pa ji sinje odseva nebo. »Ali je bilo dobro?« so me spraševali, ko so vsi zasopli in prepoteni pojenjavali na meni. Jaz pa sem molčala, ker nisem hotela lagati, resnice pa tudi nisem hotela povedati, da jih ne bi preveč ranila z njo v njihovem moškem samoljubju. Ali naj bi povedala o razcvetenem travniku in o dekliču, ki na njem nabira rože?

»Saj sploh nisi bila zraven,« me je nekoč nekdo spregledal. Zraven? Zraven česa? Zraven koga? — »Jaz se trudim, ti pa . . .« Trudiš se, moj ubogi fant? Prava ljubezen ne zahteva truda, za nepravo truditi pa se ne spleča. Sam si kriv, mladenič. Zakaj se trudiš z žensko? Zakaj učiš govoriti kamen? Ne oziraj se name, vzemi me, kakor da me ni. Moje spanje je tako globoko, da ne zahteva obzirnosti. Daj krila svojim željam in pozabi

name. Za oba bo prav tako. Ne sprašuj. Lezi name, povaljaj me, če ti je že toliko do tega. Naj jaz počepnem nate? Bi me rad od zadaj? Hitro začni, da bo prej končano. Hitro začni in pozabi na vse knjige o umetnosti ljubezni, kar si jih kdaj bral, saj v nobeni ne piše, kako je treba ljubiti Brigito Soklič, da ji bo lepo s teboj in da te bo imela rada. Le brž! Opravi svoje! In lepo te prosim, ne govori mi o ljubezni. Ne sladkaj si ust s to besedo, prihrani jo za kakšna druga ušesa, nedolžnejša od mojih.

* * *

Da ne poznam ljubezni? Da ne vem, kaj je to? O, vem, vem. Celo jaz . . .

Oplazila me je s svojim ognjenim bičem, še preden sem bila dovolj dorasla. »Ne smeš,« mi je govorila mama. »Ne smeš!« mi je zabičeval oče. Kot da bi bila to kakšna nevarna kužna bolezen, za katero lahko še umreš že samo, če jo vidiš, kaj šele, da govoriš z njo in se jo dotakneš z rokami. Jaz pa sem bila mlada in slepa in gluha za vse. Še toliko moči nisem imela, da bi sebe poslušala, kaj šele druge. »Oh, ljubezen ni nič, če ni norost, nekaj nespametnega, prepovedanega in pustolovščina v zlem!« Kako prav je imel tisti, ki je to zapisal, kako prekleto prav!

Pri petnajstih letih se je ogenj razgorel, pri šestnajstih ugasnil — in nobenega vetra ni več od nikoder, da bi razpihal ta mrzli pepel. Samota je slaba stvar. Slabo je večer za večerom legati v mrzlo posteljo in nikogar ne imeti rad. Toda ali so kaj na boljšem tisti, ki svoja čustva ohranjajo v kondiciji, jih gojijo kot sobno cvetje ves čas na primerni svetlobi in temperaturi in jih zalivajo s postano vodo razumevanja, velikodušnosti, usklajevanja interesov, popuščanja napetosti, skupnih načrtov in zaigranih orgazmov? Kaj je ta brljava luč proti plamenu, ki sega od srca do neba? Kaj so s posušeno spermo in menstruacijsko krvjo zapackane zakonske postelje proti zlatim oblakom na nebu, ki jih neugnani veter deklinše domišljije vrtinči v zmeraj nove čudežne oblike?

Vročje je bilo za crknit, tiste julijske nedelje 1964. leta. Tam od Bistrice sem nosila vodo v kangli, ko sem ga prvič videla. Vode je bilo do roba, močila mi je krilo in mi pljuskala po golih mečih. Ni mi bilo mar za to, še dobro mi je delo v tisti pripeki. Kar nekdo zažvižga za menoj, predirljivo, da mi je šlo do kosti — tudi največji frajerji na vasi niso znali tako. Naredila sem se gluha, saj nisem pes, sem si rekla, žvižga se psom. In že sem zaslišala za sabo: »Hej, punca! — Je težko, a? Pa kar do roba! Mamo bi poslala po vodo, nje ni več škoda, ha, ha!« — »Če bi bil ti za kaj, bi mi ti nesel,« sem mu zabrusila. In že sem začutila cmok v grlu, že mi je šinila kri v lica. Kakšna usta! Kakšne oči! Kakšen predrzen čop las nad čelom! Še motor mu manjka, pa bi bil ves tak kot kakšen James Dean, sem si mislila. Hitro sem umaknila pogled in jo šibnila čez cesto, saj bi si tip še utegnil domišljati, da se mi zdi interesanten, če bi preveč buljila vanj.

Zvečer sem od domačih zvedela, da je že več let opuščen Merharjev mlin na koncu vasi menda kupil neki mlad zobozdravnik iz Ljubljane in

da ga namerava preurediti v vikendico. Takoj sem vedela: to je on! Zdravnik, pa tak neotesanec! Bog ne daj, da bi prišla kdaj temu klipanu pod sveder!

»Zdaj se bo pa začel turizem v naši vasi,« je modro pokimal sosed Debevc, ki je bil tisti večer pri nas. — »Meni se pa le Merharjevih njiv škoda zdi, ker bo zdaj plevel na njih rasel,« je pristavil oče. »Saj bo na najinih tudi, ko naju bo smrt pobrala...« je rekel sosed Debevc. Potem je namignil name: »Tale vaša čča je od sile pripravna za delo, ampak boš videl potlej, ko bo jeseni šla v gimnazijo in jo bo kakšen mestni znorel...« Sosedove izpite oči so se lakotno pasle po meni. »Ženski se iz glave pamet preseli v rit, ko pride njen čas...« — »Vaša je ni imela ne v riti ne v glavi, ko je vas vzela,« sem mu zabrusila. Petnajst let mi je bilo, pa že takrat nisem izbirala besed, kadar me je kaj zjezilo. Gorje tistemu, ki si me je privoščil! Nikomur nisem nič ostala dolžna, vse sem z obrestmi povrnila.

Merharjev mlin je stal na začetku Hudega grabna, tam, kjer se potok Blatnik zliva v Bistrico. Ko smo bili še otroci, je bil to naš najljubši prostor za skrivne igre, za katere odrasli niso smeli vedeti; tam smo pokali s karbidom, lovili ribe in jih pekli na ognju, pa tudi rake, dokler jih ni neke zime vse do zadnjega ugonobila račja kuga. Odkar je stari Merhar umrl, ni v ta konec zlepa stopila noga odraslega človeka, samo divjad se je hodila napajat k potoku. Pozimi je sonce moralo biti že presneto dobre volje, da je poslalo tja kakšen žarek, s prvimi majskimi vročinami pa je mlin čudežno oživel: na enem koncu podstrešja so si spletale gnezda lastovke, na drugem koncu so gospodarile ose in sršeni, spodnje prostore pa so si bratsko delile podgane in krastače. Tudi martinčki so švigali po zunanjih zidovih, in če si hotel po vsej sili najti tudi kakšnega škorpijona ali ščurka, ti ni bilo treba svetiti z lučjo pri belem dnevu, da si ga našel.

Že jeseni tistega leta, ko je mlin dobil novega lastnika, pa so se začele širiti po vasi tele spodbudne govorice: Merharjev mlin je dobil nova okna. Merharjev mlin je dobil novo streho. Merharjev mlin je dobil nov dimnik, iz katerega se že kadi. V Merharjev mlin so napeljali električno. Kmalu pa so začele krožiti tudi drugačne, meni bolj zanimive govorice: pri Merharju se zbirajo sumljivi tipi. Pri Merharju gorijo luči do jutra. Pri Merharju so se oglasili policaji. Pri Merharju se ustavljajo avtomobili s tujimi registracijami. Novi gospodar da ni nič boljši od starega, ki je bil zamlada največji pijanec in kurbir v okraju in se je lotil vsake, ki je prišla v mlin po moko. Ženske da so spet začele prihajati, po moko ne, to se ve. Dobro poučeni babji jeziki so vedeli povedati tudi podrobnosti: o ženi nekega znanega ljubljanskega politika, ki si pri njem popravlja zobe, o neki popularni igralki, ki je nastopala v tem in tem filmu... O neki mladi novomeški zdravnici splošne prakse... O Merjaščevi Faniki, malce zmedenem dvajsetletnem dekletu iz sosednjih Virkovč, ki je baje vsa srečna

hodila od hiše do hiše in se hvalila, kako jo je »doktor za zobe rad imel«. . . . O tem, kako sta pred kratkim iz zadnjega večernega avtobusa izstopila mladi zobozdravnik in neka starejša dama, za katero bi mislili, da je njegova mati, če se ne bi v avtobusu vpričo vseh po francosko poljubljala in se potem — očitno oba v rožicah — opotekala po cesti, prepevajoč: »Dekle, zakaj tajiš, da sama ti ležiš, na slamci se pozna, da sta ležala dva . . .« In devetnajstletni Debevčev sin mi je nekoč pod lučjo na mostu, kjer se je ob večerih zbirala vaška mladež, pomežiknil: »Brižitka, če še ne veš, kako se izgubi nedolžnost, pojdi k Merharju. Tam boš to zvedela pri belem dnevu, zunaj na travi . . .« Vsa družčina je planila v smeh, mene pa je zalila rdečica. A le za hip, toliko, da sem našla pravo puščico v tulcu, in že sem ustrelila nazaj: »Tudi ti, Debevč, bi se imel tam še kaj naučiti!«

Tistega leta se je zimi hudičevo mudilo. Že v začetku novembra je nasulo snega do kolen in potem vse do pomladi ni več skopnel. Nekega sobotnega večera, ko sem ždela na peči in si vtepala v glavo enačbe z dvema neznankama (takrat sem namreč že začela hoditi v gimnazijo), je po vratih pobutalo. Skočila sem s peči in tekla odpirat. Srce mi je zastalo: bil je mladi zobozdravnik. »Pokličí očeta, nekaj mu moram povedati,« je rekel. Oče je ravno namakal noge v lavorju in prebiral Dolenjski list »Naj pride noter,« je zagodrnjal, ko sem mu povedala, kako in kaj. Moški, ki je prištorkljal v hišo, zdaj še malo ni bil podoben kakšnemu filmskemu junaku; v blatnih škornjih, oguljeni suknji in z malomarno poveznjeno kučmo na glavi, je bil na las takšen kot kakšen kmečki sin, ki je pravkar prišel iz gmajne z drvarjenja. »Hu, kakšen pasji mráz je zunaj,« je vzkliknil in si s hrbtom roke mimogrede obrisal smrkelj izpod nosa, »pri vas pa tako lepo toplo . . .« — »No, kaj bo dobrega?« se je mudilo očetu. — »V vasi so mi povedali, da ste lovec, pa sem prišel k vam. Srna si je zlomila nogo pri mlinu.« — »No, in?« — »Nič. Na snegu leži in trza. Če ji ne bo nihče pomagal, bo poginila.« — »Zakaj pa je niste spravili na toplo?« — »Saj sem hotel, pa sem mislil, da jo bo konec od strahu. Še dotaknil se je nisem, pa je že izbuljila oči in se začela dreti . . .«

Oče je molče odložil očala in časopis in nejevoljno odrinil lavor izpod nog, tako da je voda pljusknila čez rob in se je naredila luža na tleh. »No, pa pojdimó,« je rekel, ko se je oblekel in obul. »Jaz tudi! — Jaz tudi!« sta zakričala Andrej in Sonja, najmlajša člana naše družine, in kot bi mignil, sta bila tudi onadva oblečena in obuta.

»Čeden fant, tale doktor,« je menila mama, ko sva ostali sami doma, »čudno, da še ni oženjen . . .« — »Saj ravno zato,« sem rekla jaz in zlezla na peč, da bi se spet lotila matematičnih enačb. Učenje mi že prej ni šlo kaj prida od rok, zdaj pa sploh nič več. Slekla sem trenirko, si navlekla nase svoje najlepše žametne hlače, si ovila šal okoli vratu, odpela psa z verige na dvorišču in stekla po zasneženi cesti v noč. Mama je nekaj zaklicala za mano, pa je nisem več slišala. Tudi vetra nisem čutila in tudi ne mraza, samo tekla sem in tekla, tako da me je še naš Taco komaj dohajal, ki je bil — takrat še — okreten in hiter pes.

Ujela sem jih na brvi čez Blatnik. Spodrsnilo mi je na zaledenelih deskah in dvoje močnih rok me je prestreglo, da nisem padla. Zadržale so se dlje, kot bi bilo neizogibno potrebno, a imele so pravico do tega in te pravice so se tudi dobro zavedale. »Hvala,« sem izdabila. »Ni za kaj,« se je zamolklo oglasilo iz teme.

In že smo bili pri mlinu. Doktor je odpahnil vrtna vrata in z baterijsko svetilko posvetil v temo. »Tu,« je rekel. In res — v krogu svetlobe, ki jo je svetilka zarisala v sneg, je ležala čisto majhna srnica, skoraj še mladič. Uboga živalca se je ob našem prihodu vznemirila, po vsej sili se je skušala postaviti na noge in zbežati — toda zaman. »Dve sta bili,« je začel pripovedovati doktor. »Zavohali sta zeljnate glave pod snegom in se skozi priprta vrata zmuznili noter. Ko sta me zagledali, je večji uspelo preskočiti plot in pobegniti, manjša pa se je z zadnjimi parklji ujela v mrežo in obvisela na ograji.« — »Hrbtnico ima zlomljeno, ustreliti jo bo treba,« je rekel oče, ko je videl, kako srna s prednjimi parklji nemočno orje sneg, medtem ko ji je ves zadnji del telesa ohromel. »Pojdi domov in mi prinesi puško,« je ukazal Andreju. »Vedve pa z njim — da vaju ne vidim več tukaj!« Te zadnje besede so veljale nama s Sonjo. Sonja je ubogala, jaz pa ne. »Tudi ti!« je zarohnel oče. »Ne!« sem zatrmoglavila. »Pojdi, če ti rečem!« — »Ne!« sem še enkrat z nogo zatopotala po snegu. Moj James Dean je z nasmeškom opazoval ta generacijski spopad. A po pravici povedano — vztrajala bi tudi, če njega ne bi bilo. Zmeraj sem hotela biti zraven, kadar so v vasi klali svinje, streljali odslužene pse in vodili žrebce h kobilam. In tudi kadar so se na vasi stegli fantje in so se dekleta z vriščem razkropila, sem jaz ostala in vztrajala do konca. Ne zato, da bi se naslajala nad tujo bolečino in tujo krvjo, gnala me je slepa, nagonška želja, da bi zvedela, koliko lahko prenese moja občutljivost in da bi bila že vnaprej pripravljena na vse, kar bi tudi mene lahko nekoč doletelo.

»Pojdimo v hišo,« je rekel doktor. In smo šli. V mlinu je bilo zdaj vse drugače kot pred leti, ko smo se otroci igrali v njem slepe miši. Zidovi so bili sveže prebeljeni, tudi pod je bil nov, široka zakonska postelja, na kateri so se dolga desetletja spočenjali, rojevali in umirali vsi člani Merharjevega rodu, je bila pregrnjena s čistimi belimi rjuhami in novimi volnenimi odejami in, česar tudi nisem spregledala — na postelji sta bila dva vzglavnika — eden na levi in drugi na desni strani. . . Slika Device Marije pa je zginila z zidu, tudi bogka ni bilo več v kotu, na komodi je stal gramofon, na stenskih policah pa so se namesto gospodinjske ropotije kopičile steklenice in — knjige. Z debelimi očmi sem požirala to čudo, knjig je bilo najmanj za pol naše gimnazijske knjižnice. »Pa si že kaj prebral od tega, ali pa jih imaš samo za okras?« sem takoj prešla v napad, da bi prikrla svojo zadrego v tujem, vznemirljivem moškem okolju. »Vse,« je rekel doktor, »kakšne celo po večkrat.« — »Potem pa si večji intelektualec, kot zgledaš.« Doktor se je prizanesljivo nasmehnil mojemu duhovičenju, si prižgal cigareto in vrgel lase nazaj (zdaj je bil spet ves tak kot James Dean v svoji najboljši izdaji), oče pa me je grdo pogledal izpod namrščenih

obrvi, ko sem izrekla besedo »intelektualec«, češ to je pa že preveč, takih besed te pa jaz nisem učil. »Navihano hčerko imate,« je doktor pomežiknil očetu. »To pa to,« je pokimal oče in nič kaj dobre volje ni bil videti.

Jaz pa sem še kar naprej stala sredi sobe in z narejenim zanimanjem buljila v knjige. Vtaknila sem roke v hlačne žepe in se malo zvila v bokih, saj si nisem mogla kaj, da ne bi izkoristila priložnosti in svojemu Jamesu Deanu pokazala, kako tenka sem v pasu in kako imam kljub svojim rosnim petnajstim letom ritko že čisto po žensko zaokrogljeno. Doktor je otrsel pepel s cigarete in stopil zraven mene. »Lahko ti katero posodim, če boš brala,« je rekel. »Res? Imaš kakšno o živalih? Najraje imam knjige o živalih — o tistih divjih, neukročenih, ki ne potrebujejo človeka, da bi preživele, in se mu ne pustijo ujeti...«

Srce mi je razbijalo v prsih, vznemirjeno od njegove bližine, ko sem to govorila, omamljala me je toplota, ki je prihajala od njegovega telesa, in med vsemi drugimi vonji sem razločno zaznavala vonj po njegovi obleki, koži, laseh... Tako strašno me je imelo, da bi se naslonila nanj in zaspala na njegovih prsih — jaz, neukročena žival, ki se nikomur ne pusti ujeti...

Medtem se je vrnil Andrej s puško in strelivom. Vsi štirje smo šli na vrt. Doktor je svetil, oče je ustrelil. Srna je trznila in omahnila v sneg. Oči so ji osteklenele, iz gobca ji je pritekla kri. Velik rdeč madež se je napravil na snegu. Začutila sem doktorjev pogled na sebi. Tudi jaz sem ga pogledala. Nasmehnil se mi je. Jaz sem ga pa še kar naprej gledala naravnost v oči. Nasmeh mu je otrpnil na ustnicah, a pogleda ni umaknil. Tako sva se o vsem sporazumela, ne da bi spregovorila eno samo besedo.

Medtem ko si je oče še zmeraj dajal opravka z mrtvo živaljo in jo tlačil v vrečo, da bi jo odnesel s sabo, sem stekla v hišo in vzela s police prvo knjigo, ki mi je prišla pod roke, ne da bi sploh pogledala naslov. »Do sobote jo bom prebrala. Boš doma?« sem kar najbolj nedolžno vprašala, dovolj potihem, da me oče in Andrej nista mogla slišati.

Oče je slednjič le stlačil srno v žakelj in si jo zadegal na rame, krvav madež na snegu pa je ostal. Prav tak krvav madež pa je ostal tudi na rjuhah v Merharjevem mlinu, ko sem naslednjo soboto prišla k doktorju, da bi mu vrnila izposojeno knjigo. Imela sem sicer težave s Sonjo, ki sem ji neprevidno izkokodakala, kam sem namenjena, in je po vsej sili hotela z menoj, pa sem ji primazala tako okoli ušes, da jo je kar odneslo nazaj domov.

Ko sem se kasno zvečer vrnila iz mlina, me je mama sprejela z lednim molkom. Takoj sem vedela: Sonja je stegnila jezik. »No, gospodična,« se je oglasil oče, ravno ko sem se hotela kar najbolj neopazno izmuzniti v svojo kamro. »Kje si pa bila?« Kot od strele zadeta sem obstala med vrati in jezik mi je ohromel v ustih. Oče je počasi vstal izza mize in se postavil predme. »Koliko si stara?« je kar najbolj mirno vprašal; a brada mu je drgetala in to ni pomenilo nič dobrega. »Šestnajst... jih bom...« sem izjecljala. »Kdo te preživlja?« — »Vidva z mamom.« — »Ja, pa te ne bova več. Lahko kar greš, od koder si prišla.«

»Kaj pa je?« je zagodrnjal moj zapeljivec, ko sem opolnoči potrkala na okna Merharjevega mlina. »Nič, k tebi sem prišla. Vzemi me s seboj v Ljubljano, doma me ne marajo več.« Prepadeno me je pogledal. »Za božjo voljo, kaj pa govoriš?« — »Ti ni prav?« sem rekla. Moj lepi James Dean je naredil tak obraz, kot da je pravkar zakockal svoj zadnji dolar. »Ne bi imel rad sitnosti s tvojimi starimi.« — »A jaz jih imam pa lahko zaradi tebe?« — »Sama si kriva.« »Prav toliko sem kriva kakor ti.« A že sem začutila, kako mi zmanjkuje sline v ustih in da je vsaka beseda zaman.

Obrnila sem se in šla. Zunaj je bila jasna decembrska noč in luna je visela z neba kot kos ledu. Psi so lajali, Bistrica je šumela pod mostom, jaz pa sem se vlekla naprej kot v sanjah, gluha in slepa in neobčutljiva za vse okoli sebe, in v glavi mi je klujuvala ena sama misel: hočem umreti! Umreti hočem!

Na srečo je bog milosten z nespametnimi pubertetnicami in v njihovih prvih ljubezenskih razočaranjih podvoji straže angelov varuhov na solznih poteh. Žarometi samotnega fička, ki je vozil veselo družbo z veselice domov, so o pol dveh zjutraj osvetlili temno postavo, ki je čepela v snegu pod drevesom ob cesti. Fičo, ki se je ustavil z namenom, da pobere kasnega vinskega bratca, ki ga je premagala utrujenost na vijugasti poti od gostilne do doma, je tokrat za spremembo rešil življenje obupani najstnici, ki v svoji črni zaslepljenosti ni hotela verjeti, da so na tem minljivem svetu nesrečne ljubezni prav tako minljive kakor srečne.

* * *

Trije krvavi madeži so zaznamovali to žalostno zgodbo moje prve ljubezni. Prvega je prekril novi sneg, drugega je spral pralni stroj, tretjega pa sem še dolge mesece skrivala pred ljudmi, dokler ga ni odpravilo najbolj popolno čistilno sredstvo na svetu — čas.

Na novo zgodbo sem morala čakati dolgih enajst let. V teh letih sem dozorela v spoznanju, da nesrečna ljubezen ni najhujše, kar lahko človeka doleti. Biti nesrečno zaljubljen je pravi komfort v primerjavi s tem, da se sploh ne moreš zaljubiti.

Pravzaprav pa bi tudi svojo zvezo z Leonom Šebeljem kar težko imenovala z besedo ljubezen.

Na začetku je vse kazalo, da bo tako kot z vsemi poprej: za eno noč. A namesto da bi lahkega srca zjutraj odšel in se nikoli več vrnil, ga je premotil zlodej, da je ostal — in tako sem morala oditi jaz. A ne še tisto prvo jutro, ko slovo še ne bi bilo boleče, pa tudi drugo in tretje in deseto jutro ne. Pozneje mi je bilo žal, da sem se toliko obotavljala; a človek je trpežna žival in marsikaj prenese, dokler je še kaj upanja v njem — pa tudi potem.

Toda kadar se zdaj s spominom sprehajam gor in dol po svojem življenju in se ustavim pri tistem muhastem poletju 1975. leta, ki sem ga prevedrila in preoblačila z Leonom Šebeljem, postanem kar malce senti-

mentalna — kot da ta človek ne bi povsem pripadal tem s solzami namočenim in na pozabo obsojenim listom mojega življenja. Saj ne rečem, da je bila kakšna posebna sreča imeti Leona za ljubimca — a vsaj dolgčas mi ni bilo z njim, to pa je tudi nekaj vredno vsaj zame, ki se ne morem pohvaliti z ne vem kako razgibano biografijo. »Zakaj nisem kakor vi?« mi je rekel tisti prvi večer, ko sva se šele nekaj ur poznala in sva se še vikala. »Take lase imate, da bi vam jih zavidale ruse ciganske kraljice izza gora. — Jaz bom pa vsak čas plešast . . .« — »Hecate se,« sem rekla, toda ko sem ga naslednji hip pogledala, sem opazila v njegovih očeh iskricice iskrenega negodovanja nad pristranostjo narave, ki obdarja enega s takimi, drugega pa z drugačnimi lasmi. Zdaj sem ga bila že prisiljena malo potolažiti. »Zdi se mi, da ne bi bogve kako izpadli z mojimi kuštri na glavi,« sem se zasmejala. »Neee?« je zategnil. In potem navihano: »A če bi mi posodili še vaše oči in usta, bi bil pravi lepoteč!« Celó tako daleč me je pripravil, da sem zardela. »Zdajle ste pa zafarbali,« je takoj opazil. Jaz pa: »Res? Jaz sem pa zmeraj mislila, da sem se od tega že zdavnaj odvadila . . .« In sem še bolj zardela. Izgovorila sem se, češ da grem na toaleta, tako da sem zunaj za silo prišla k sebi. Roke pa so se mi še zmeraj tresle od živčnosti, ko sem se vrnila. Pa ne da bi me tako očaral, samo zmedena sem bila. Dosihmal sem bila prepričana, da se take stvari dogajajo samo v filmih in v pogrošnih romanih — da se neki iks tip postavi nasproti tebe, te gleda naravnost v oči in klati neumnosti, ne da bi ga bilo količkaj sram svojega početja. In še jezna sem bila nase, ker se nisem mogla pripraviti do tega, da bi mu zamerila, kakor bi zaslužil.

Pesniki si ponavadi v vsakdanjem življenju namesto žametnih cilindrov posajajo na glavo športne čepice in neupadljive sive klobuke in se delajo norca iz svojega stihotvorstva, pa naj so mu na tihem še tako zapisani z dušo in telesom. Ta pa nič — kot da bi hotel dati svojim predrznim verzom kar največjo težo in veljavo s svojim predrznim obnašanjem. »Nocoj ne maral bi za zvezd drobtine,« je zadeklamiral, ko so naju opolnoči vrgli iz kolodvorske restavracije in sva obsedela v parku čez cesto, ožemajoč zadnje kaplje konjaka iz steklenice. Prijel me je za brado in me obrnil k sebi, še začivkati nisem utegnila v svojo obrambo. Ker pa je naredil to dobro in je imel dobra usta za poljubljanje, sem mu to predrznost oprostila, še preden sem mu jo sploh utegnila zameriti.

Dolgo sva sedela tako v parku in ko sva nazadnje vstala, sem bila omo tična od konjaka in vrag vedi od česa še, tako da sem se ga morala krepko oprijeti, da nisem padla. Še sama ne vem, kdaj in kako sem se znašla pri njem doma. Mojbog, mislila sem, da me bo raztrgal. Ampak majčkeno mi je že moral biti všeč, saj sem naslednji večer spet prišla k njemu. Možakar se je trudil, da bi bil malo bolj nežen, uspevalo pa mu ni kaj prida. Mojbog, pravi zaresni pesnik, pa taka žival! »Vi, kulturniki pa res ne znate delati prav nič kulturno z ženskami,« sem mu oponesla zjutraj. Nič ni rekel, samo režal se je. Pogrelo me je. »Če misliš, da sem ti hotela izreči kompliment, se

prekleta motiš! To, kar ti počenjaš, lahko počneš s kakšno domačo živaljo, jaz sem navajena bolj solidnega seksa!»

Mogoče sem res staromodna v teh stvareh — no, pa kaj zato, sem pač taka. So še hujši grehi na tem svetu. In ko sem mu nekoč, ko je že četrtrič v eni noči rinil vame, obrnila hrbet in stisnila stegna skup, se mu je to tako za malo zdelo, da je šel nag ven na balkon in vztrajal toliko časa na vetru in dežju, da me je začelo že resno skrbeti za njegovo zdravje. »Bolje ležati v obcestnem jarku kot pa pri frigidni ženski,« mi je zabrusil, ko sem ga hotela odvrniti od njegovega nespametnega početja.

No, dobro — če bi se to zgodilo enkrat ali dvakrat, bi mu že oprostila. Ampak take scene so se začele ponavljati iz noči v noč. In še podnevi mi ni dal miru. Nekoč je prišel za mano v kopalnico, ko sem v banji ožemala cunje, zgrabil me je od zadaj in me hotel imeti kar tam. Zavpila sem in ga z mokro rjuho pljusnila po obrazu.

Kaj morem zato, če mi ni do seksa — sploh pa ne do takega, ki bi ugajal njemu. O, pa to bi še vse potrpele, saj sem vendar s kmetov doma. Nekaj drugega je bilo, kar je izbilo sodeu dno. »Ali se greva štacuno ali kaj?« je vzkipele, ko sem mu nekoč omenila, koliko denarja mi še manjka, da bi lahko začela zidati hišo. Kot da ljudje ne bi zato živeli skupaj, da si med seboj pomagajo in skupaj kaj naredijo? Kako naj se voz kam premakne, če pa konja rineta vsak na svojo stran? — »Lahko bi si kupila stanovanjce . . .« je poskušal. Vsa kri mi je šla v glavo: »Kaj pa ata in mama? Naj ju dam v dom onemoglih?« — »Tudi za njiju bi se našel kakšen kotiček . . .« — »V stanovanjcu, a? Mamo bi stlačila v kopalno kad, ata pa pod posteljjo, a?«

In tako se je vse podrlo. — Zaradi hiše, ki sem si jo jaz tako želela imeti in se mi ne bi zdela zanjo nobena žrtev prevelika, on pa je dobil kurjo polt že ob sami misli na to, da bi moral mešati malto in premetavati opeko.

Zdaj mi je včasih žal za Leonom; vsaj moškega bi imela, če mi že ni usojeno imeti hiše. Moški je živa in topla stvar, se imaš vsaj kam stisniti, če te zebe ali če te je strah. Kaj pa ti hasne hiša, če nimaš v njej nikogar, da bi spregovoril besedo z njim? Naj mi umre še mama, pa se še prepirati ne bom več imela s kom.

Žal mi je za Leonom. Po svoje sem ga imela celo rada. Res da je bil nemogoč tip in da je bilo nemogoče shajati z njim, imel pa je tudi svoje, svetle trenutke. Nikoli ne bom pozabila tiste nedelje, ko sva se šla kopat v Iški Vintgar in mi je tam na skalah čital iz Lermontova — in to v ruskem originalu. Skoraj nič nisem razumela, — a njegova glava v mojem naročju, njegove v soncu priprte oči, njegovi lasje, usta . . . kot živo rdeč gorenjski nagelj pod slamnato streho brkov . . . Pa tisti njegov glas . . . Nič nisem razumela — a vendar sem razumela vse . . .

Seveda, to je bilo še na začetku. Vse dobre stvari so na začetku. Tudi tale poceni literarna prikupljivost: »Taka si kot Claudia Chauchat iz Čarobne gore . . .« Leon je s to primerjavo kajpada meril na moje preširoke ličnice, predolg nos, ciganske lase in na moje loputanje z vrati, ki mu je šlo

zmeraj tako zelo na živce. Nisem si mogla pomagati, sklonila sem se nadenj in ga cmoknila na usta. Majčkeno mu je vzelo sapo, takih podjetnosti ni bil navajen od mene. A on ni mogel vedeti, koliko srečno-otožnih nočnih ur sem pri osemnajstih prebedela nad Čarobno goro in kako si takrat v svoji bralski zamaknjenosti nisem na vsem svetu nič boljšega želela, kot to, da bi bila tudi jaz nekomu taka Claudia Chauchat, da bi doživela z njim svojo Valpurgino noč . . . — pa čeprav samo v skromni slovenski izdaji . . .

A zdaj je konec. Čarobna gora je razprodana, Hans Castorp ni prišel, Valpurgina noč se ne more zgoditi, Claudia Chauchat pa životari v klavnem slovenskem Dagestanu, boleha za sentimentalnostjo in melanholijo, pa tudi Leon Šebelj . . .

A zdaj je tudi med nama vse končano. Zadnjič, ko sem se spet počutila tako osamljeno in nesrečno, sem se skorajžila in ga po telefonu povabila na večerjo. Prišel je, preveč vesel pa ni bil videti. K Figovcu sva šla na kislo juho in ajdove žgance. Še prej sva pila kuhano vino in po ovinkih sem mu dala vedeti, da ne bi imela nič proti, če bi spet začela hoditi skupaj. Naredil se je Francoza in me ni hotel razumeti; toda, ko so nama prinesli juho, je z žlico pobrskal po skodeli in se namrdnil: »Pogrete župice mi pa nič kaj ne teknejo!« Takoj sem vedela, kam pes taco moli. — O, pa še kako bi ti tek-nile, če ne bi imel kaj jesti, sem si mislila, rekla pa nisem nič.

A imel je prav. Kar bi zdaj nadaljevala, bi bila samo bleda senca ti-stega, kar sva nekoč začela. Odpovedala sem se hiši na deželi, s temelji vred sem si jo izruvala iz srca. Samo jaz vem, kako je to bolelo. In kako še zmeraj boli! Rane se bojo mogoče zacelile, brazgotine pa bojo ostale. Tudi roke, nežnejše od njegovih, ne bi znale več omečiti te otrdele kože.

Pa tudi on, Leon? Ali bi se znal odreči svojemu uživaškemu brezdeltu, tavanju po lokalih in spogledovanju z drugimi ženskami? In kaj bi dobil v zameno za to? Sitno babo, cmerave otroke, stanovanje v bloku, razrvane živce, sive lase, čir na želodcu, čakanje na penzion . . . Še ta pogreta župica bi se prav kmalu spet shladila, pomešana z mlačno vodo vsakdanjosti.

Obsedela sva vsak na svoji strani mize in molče strmela vsak v svoj prazen krožnik, sključena pod pezo neuspelega večera. — Ali se ti ne zdi, da so bili žganci presuhi? — Naj naročim še dve pivi? — Na, prtiček, obriši se. — Pa drugače, kaj počneš? — Pa mama? — Še kar. — Pa tvoja? — Gre, gre. — Deset je že ura? — Naj pokličem kelnerja? — Prosim. — Kelner! Plačat! — Kar pusti, bom jaz. — No, dobro. — Brrr, kakšen veter! In sneg je začel naletavati. — Že spet? Ta zima je pa res od sile. Naj te spremim do trole? — Ni treba, hvala. — No, pa adijo! — Adijo!

* * *

Ime mi je Brigita. Pišem se Soklič. Tudi moja mama se piše Soklič in oče se je tudi tako pisal, ko je bil še živ. To poudarjam zaradi tega, ker smo že deset let v tem bloku, pa je na vratih našega stanovanja še zmeraj tablica z imenom in priimkom prejšnjega lastnika. Saj se bomo tako in tako čez leto ali dve izselili, kaj bi si dajali opravka z menjavanjem tablice, smo si zmeraj

mislili. Le spodaj na poštnem nabiralniku smo jo zamenjali, zaradi pošte in časopisov. Tudi otroški voziček, ki se ga prejšnjim stanovalcem očitno ni zdelo vredno seliti, se še zmeraj praši na hodniku pred našimi vrati. Tu je še nekaj s posušeno prstjo napolnjenih cvetličnih lončkov. Tako sem se že navadila na to ropotijo pred vrati, da je niti ne opazim, ko hodim mimo. Vsega tega sploh ne bi omenjala, če se mi ne bi pred dnevi pripetilo nekaj čudnega. Sanjala sem namreč takele sanje:

... Pridem domov in brskam po torbici za ključem, da bi odklenila vrata. Presenečena sem, ko opazim, da na vratih ni več stare tablice, pač pa nova z velikim napisom BRIGITA SOKLIČ. Da se nisem mogoče zmotila v vratih ali celo v hiši? Ne, ne, je že prav: tu je naše dvorišče za umazanimi okni, tu so cvetlični lončki, tu je otroški voziček. Vse je tako kot zmeraj. — Toda ne! Voziček je pregrnjen z novo rumeno dekico, v njem leži otroček, živahno krili z ročicami in si nekaj momlja predse v svojem otroškem jeziku. Ko me zagleda, se mahoma nagne naprej in zakliče: »Mamica!« Stečem k njemu in ga dvignem v naročje. »Si lačen?« rečem. »Ne,« mi odgovori. »Si pokakan?« — »Ne.« — »Si polulan?« — »Tudi ne.« — »Ti je bilo dolgčas po mamici?« — »Ja,« reče in me objame okoli vratu in se z vso svojo lahno težo nasloni name. Potem pa — kaj vidim! Posušene rože v lončkih so se razcvetele: gladiole, fuksije, nageljni in zimzelen — najbolj pa zimzelen; po vsem hodniku se je že razrasel, pa tudi že ven po zunanjih zidovih in balkonski ograji. Vitice so se pregibale kakor žive in iskale opore, kamor bi se lahko oprijele. Otrok mi je medtem zaspal v naročju, zavila sem ga v dekico in šla z njim na balkon. In glej, nisem bila več na Jenkovi ulici 49 v Ljubljani, pač pa pred našo staro hišo v Šentpavlu. Andrej in Sonja, oba še čisto majhna, sta se podila za žogo, mama je naganjala kokoši v kur-nik, oče — sivolas že, a še ves pri močeh — pa je cepil drva v kozolcu. Poleg njega je stal še neki drugi, mlajši moški in tudi on je cepil drva. Oba sta bila slečena do pasu in na vso moč vihtela sekiri, kot da bi tekmovala, kdo bo naredil več. Jaz pa sem še zmeraj stala na balkonu, s spečim otrokom v naročju, in si tako zelo želela, da bi se mlajši moški vsaj za hip obrnil in bi ga mogla videti v obraz — pa se to ni zgodilo. Odprla sem usta, da bi ga poklicala, pa niti tega nisem vedela, s katerim imenom naj ga pokličem. Tako sem se zbudila ...

Mogoče bi tudi te sanje izmila z mrzlo vodo izpod pipe, kakor to vsi tako brezvestno delamo jutro za jutrom, v prepričanju, da nam niso prav nič potrebne pri naših dnevnih opravilih, če ne bi ... No, saj sem tudi storila tako. Umila sem se, oblekla, si ogrela mleka in nadrobila vanj nekaj drobitvev suhega predvčerašnjega kruha, ki se mi ga je zdelo škoda vreči stran. Ker sem imela službo v popoldanski izmeni, se mi ni nikamor mudilo. Napravila sem se za trgovino in ko sem odprla vrata, sem obstala kot vko-pana: vozička in cvetličnih lončkov ni bilo več na hodniku. »V klet sem pospravila, saj je bilo samo v napoto,« je rekla mama. — »Kdaj?« — »Da-nes zjutraj, ko si ti še spala. — Kaj pa je?« je vprašala, ko je opazila osup-lost na mojem obrazu. »Nič, nič,« sem rekla in šla.

Zunaj na ulici pa se mi je spet zavrteel ves film nazaj; sanje, ki sem jih sanjala ponoči, so se mi do zadnje podrobnosti in do zadnjega barvnega odtenka prelile v spomin — tako presenetljivo živo, kot še nikoli nobene sanje poprej. In vedela sem, da to ni naključje, tisto, kar sem ponoči sanjala, in tisto, kar se je dogajalo zjutraj, ko sem vstala; da je to pravzaprav eno samo dogajanje, ena sama zgodba, katere poglavja so s skrivnimi, meni nevidnimi, pa zato nič manj čvrstimi nitmi povezana med seboj.

Takoj ko sem prišla iz trgovine domov, sem šla v klet po voziček in cvetlične lončke in jih postavila spet na njihovo staro mesto. »A se ti je zmešalo?« je rekla mama, ko je videla, kaj počnem. »Tu naj bo,« sem rekla. »Pa zakaj?« — »Všeč mi je tako.« In nič ji nisem povedala o svojih sanjah. Smejala bi se moji vraževernosti in se trkala po čelu. In prav bi imela. Mame imajo zmeraj prav, moja pa še posebej.

* * *

Brigita mi je ime. Soklič se pišem. Sama sem doma ta hip. Mama je pred dvajsetimi minutami šla v samostrežbo in kolikor jo poznam, je ne bo še tako kmalu nazaj. Med potjo bo gotovo srečala kakšno staro prijateljico, ki jo že celo večnost ni videla, ta jo bo povabila k sebi na kavico in tako naprej. S starimi ženskami je tako: manj kot so svetu potrebne, več imajo o njem povedati. (Pa ne da se tudi jaz že staram?)

Če se ozrem po stanovanju, se prepričam, da vlada v njem dovršen red in vzorna čistoča — tako kot je pač v navadi pri ženskah, ki živijo same in imajo premalo domišljije, da bi počele še kaj drugega, kot pa to, da ves božji dan tekajo naokrog z omelom in krpo v rokah.

Če pa pogledam skozi okno, vidim, da je nebo nad Ljubljano pokrito z oblaki, le vrhovi Kamniških Alp so obsijani s krvavo rdečo svetlobo večernega sonca. Trideset let imam. Ali mi je še dovoljeno občudovati sončne zahode? Ali mi je še dovoljeno zidati gradove v oblakih?

Sonce se je nagnilo že nizko na obzorje. Okrvavilo je strehe in zidove in — čudež! — tudi v mojo sobo je našlo pot. Z rožnatim prelivom je obarvalo slike na zidu in hrbte knjig v knjižni omari — in plišastemu medvedku na moji postelji je rdeče prižgalo steklene oči. Štiri leta sem bila stara, ko so mi ga prinesli, pa ga še zmeraj polagam na blazino vsako jutro, ko posteljem posteljo. Kako to, da ga že zdavnaj nisem vrgla v smeti — tega medota, to z žaganjem naphano in z oguljenim žametom prešito igračo, ki mu manjka desni uhelj, pa tudi rep mu je že zdavnaj odpadel? Kadar sem sama doma in ni nikogar blizu, da bi se mi smejal, ga jemljem v naročje in ujkam kot majhnega otroka. Kako smešno! Kako neokusno! Tridesetletna ženska s plišastim medvedkom v naročju, za kuliso pa z večernim soncem obsijani oblaki in Kamniške Alpe zadaj, kot na potrretu kakšnega Matevža Langusa. Sentimentalen, neokusen kič! — to življenje, ki ga živim, ta zgodba, ki jo pripovedujem o sebi. Ah, punca, no! Zagrni že enkrat zavese, spusti rolete, prižgi luč. Tudi posodo moraš še pomiti, preden pride mama, pa krilo zarobi, da ne boš jutri v službi spet kot kakšen kmet.